

Beismerő vallomás

Tisztelt Államügyész Úr!

Őn, aki hivatásszerűen foglalkozik a bűnrel, talán nem fogja meglepőnek találni azt a felismerésemet, hogy valahánnyien a bűnösség árnyékában növünk fel. Már a gyermekre is, amikor bevizel, vagy a körmét rágja, vagy a testéhez nyúl, rákötözik a bűntudatot, mint valami batyut, amelyet nem vehet le, amíg él. A kezdetben ártatlan cselekvés tilalmásnak minősül, és amikor ennek ellenére ismét elkövetjük, már bűnözők vagyunk. Gondoljon Andersen utcajerekére. Amikor a király pucéran végigvonult az utcán, és a sokaság, mely nem akart hinni a szemének, álmélkodva csodálta ruháját, ez a kölyök egymaga kiáltotta: „A király meztelen!” Ezt még ártatlanul cselekedte, látószerveinek sugallatára. Andersen tapintatból nem folytatja a történetet, én azonban kinyomoztam, mi történt ezután. Az utcajereket a kerületi rendőrkapitányságra kísérték, és itt hathatós érvek segítségével meggyőzték arról, hogy a király, fogalmából eredően, nem lehet meztelen, és ezért ő a rendbontáson kívül a rémhírtérjesztés, a rágalmaszás és a felségsértés bűnébe esett. Amikor az utcajerekek, mindezt belátva, eltávoztak az őrszobáról, ismét csődületbe ütközött: a király éppen hazafelé tartott sétájáról, és természetesen még mindig Ádám-kosztümében volt. A sokaság most sem akart hinni a szemének, álmélkodva csodálták húszszínű ruháját, de az utcajerekek, szemének sugallatára, ismét elrikantotta magát: „A király meztelen!” Most azonban már önvád fogta el, míg hangja tovaszállt a zsúfolt tér fölött, és bűnössége tudatától

porig sújtva vonult el a helyszínről két úr között, aki gyöngéden belékarolt.

Mindez persze régen történt, tisztelt államügyész úr, és én csak azért idézem az emlékezetébe, hogy jelezzem: nem hiszem, hogy nekem, Önnek, vagy bárkinek hatalmában állna meghatározni, mi tartozik a bűn körébe. Bűn az, amit nem vállalhatunk emelt fővel. Mert amit nem vállalhatunk emelt fővel, az büntudattal tölt el, és a büntudat szüli a bűnt. Ezzel szemben Ön, foglalkozásából kifolyólag, nyilván azt tartja bűnnek, ami hatályos törvényekbe ütközik. De mi történik, ha a törvények például népirtásra vagy atomtöltetű rakéták célba juttatására köteleznek? E kérdéssel persze nem azt akarom sugallni, hogy jogi szempontok helyett erkölcsi mérlegelés alapján kellene megvonnai a bűnösség körét. Egyidejűleg sokféle ellentétes tartalmú magatartás hivatkozhat erkölcsi megfontolásokra, és csak az önkény tehet igazságot köztük. Ezért indulok én ki a jogi és az erkölcsi nézőpont helyett a büntudatból, noha azt is tudom, hogy a büntudatot úgy tenyésztik bennünk, mint pincében a gombát.

Ezek után rátérek tulajdonképpeni tárgyamra. Beismerő vallomást teszek Önnek, noha adott tárgyban nincs büntudatom. Megsértettem a törvényt, de cselekedtem senkinek sem okozott kárt és senkit sem juttatott jogtalan előnyhöz.

Nem tudom, hogy a mi hatóságaink is bekapcsolódtak-e annak idején az Interpol kérésére a Chaplin koporsójának elrablói ellen indított hajszába. Sajtónk mindenesetre részt

vett az események latolgatásában, és mindenféle feltevésekre ragadtatta magát. Újnapra rabolták el a filmkomikust bosszúból, amiért kigúnyolta Hitlert; vagy londoni lokálpatrióták, amiért multimilliómos létre se tett soha semmit hanyatló szülővárosa, London érdekében. Mások zsarolási manőverre gyanakodtak; csakhogy az özvegy rögvést bejelentette, noha ajánlatot se kapott, hogy nem hajlandó fizetni. Ez várható volt, az ilyen özvegyekről mindenki tudja, ami tudnivaló. A hatóságok csak a szellemi színvonalukról kialakított lesújtó összképet igazolták, amikor éppen ennek a képtelen zsarolási motivációnak az alapján tartóztatták le és ítélték el azt a két szerencsétlen földönfutót, aki feltehetően még védekezni sem tudott. Kíváncsi volnék, milyen fenyegetésekkel vagy ígéretekkel bírták rá őket arra, hogy vállalják el a bűnbak szerepét.

Chaplint nem rabolhatták el a művész ellenségei, mert semmit sem remélhettek a tetemtől. Chaplint csak valamely tisztelője áshatta ki a föld alól. Fényes nappal állt meg a teherautó a sírnál, daruvall emelték ki, bámész nézőközönség gyűrűjében, a több tonnás acélkoporsót, majd elhajtottak vele — hová is? Nem árulom el Önnek. Csupán annyit közlök, hogy a koporsó fedelére helyeztem ezt a papírt, azon írok. Még nem mertem kinyitni — dobogó szívvel ülök a partján. Van időm, itt a világ minden rendőre sem talál meg.

Most még néhány szót az indítékaimról. Picasso halálával kezdem — ha már akkor ilyen elkeseredett lettem volna, először őt toposm el. Picassóval a folytonos, alkotó újfászületés reménye szállt a sirba, Chaplinnal pedig az a képességünk, hogy nevéssünk azon, ami elviselhetetlen. A

húszas évek óta roppant háború osztotta meg a világot: egyik oldalon az elnyomást szolgáló intézmények álltak, a másikon Chaplin. Sokáig eldöntetlennek látszott ez a harc, vagyis a humortalan intézmények külsőleg győztek, a hatalom nélküli Chaplin pedig belsőleg diadalmaskodott. Én a moziban mindig nagyon drukoltam Chaplinnek, és meggyőződésem, hogy segítettem is neki ezzel — de az intézményeknek is sokan drukkolnak manapság, így hát meg lehettem elégedve a döntetlen állással. Chaplin halála után azonban felborult a pálya. Bár szigorúan materialista világnézetben nevelkedtem, és így az ereklyéknek nem tulajdonítok csodatevő erőt, arra gondoltam, hogy a tárgyaknak mégis van hatalmuk. Jelképpé magasztosulva szellemet áraszthatnak, felhívhatják a figyelmet valami hiányra, melynek betöltése létérdekünk.

Ezért loptam el koporsóstul Chaplint, és ezért teszek most beismerő vallomást. Remélem, lesz Önben annyi erkölcsi bátorság, hogy a megtalált és elfített bűnösökről szóló hivatalos legendának hadat üzenve hajszát indít ellenem és így felhívja a világ közvéleményének figyelmét a tette és indítékaira. A tárgy, amelyet hatalmamba kerítettem, szellemi léthez jut, személylényegül át és ismét megosztja az emberiséget — Chaplin a koporsóból folytatja világméretű harcát. Én szerény eszköz, derűsen várom a fejleményeket. Egy filmben játszom, melyet maga a Mester rendezett. Az igazságtevő komikum emberi gépezete beindul. Hatalmas apparátus vonal fel egy hullarabló és egy hullá ellen; a mérközés egyelőre döntetlenre áll. A hullarabló levelet ír az államügyésznek. Alá is írja.

Eörsi István